

Sygn. akt II CSK 402/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 lipca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Monika Koba

SSN Agnieszka Piotrowska

w sprawie z powództwa Funduszu Gwarantowanych Świadczeń
Pracowniczych z siedzibą w W.
przeciwko S. Z.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 28 lipca 2017 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 30 grudnia 2015 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania, pozostawiając
temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 17 września 2015 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił powództwo o zasądzenie 387 997, 53 zł z tytułu odpowiedzialności członka zarządu za zobowiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i orzekł o kosztach procesu.

Sąd ustalił, że Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe „K.” sp. z o.o. w K. zostało utworzone w 1993 r. Jego sytuacja finansowa z upływem lat pogarszała się; stan niewypłacalności w rozumieniu prawa upadłościowego i naprawczego, zobowiązujący pozwanego jako członka zarządu do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, trwał wiele lat. Wierzyciele dwukrotnie bezskutecznie zgłaszali wnioski o ogłoszenie upadłości spółki. Wniosek R. Z. został oddalony postanowieniem z dnia 31 marca 2010 r., a Skarbu Państwa - Naczelnika (...) Urzędu Skarbowego w S. - postanowieniem z dnia 20 września 2011 r.; oba wnioski zostały oddalone, ponieważ majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarczał na zaspokojenie kosztów postępowania.

Postanowieniem z dnia 8 listopada 2011 r. Sąd Rejonowy w K. ogłosił upadłość „K.” sp. z o.o. w K., w której pozwany również pełnił funkcję członka zarządu.

Sąd Rejonowy w K. postanowieniem z dnia 9 stycznia 2012 r. pozbawił pozwanego prawa prowadzenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalności gospodarczej na własny rachunek i pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu na okres trzech lat; w związku z tym orzeczeniem został on wpisany na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w K. z dnia 23 maja 2012 r. do Rejestru Dłużników Niewypłacalnych Krajowego Rejestru Sądowego.

Powód wypłacił pracownikom spółki „K.” w latach 2012-2013 - na podstawie art. 16 ustawy z dnia 13 lipca 2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. Nr 158, poz. 1121 ze zm. - dalej: „u.o.r.p.”) - świadczenia w łącznej kwocie 303 629,34 zł; z zestawienia wypłat wynika, że

pierwsze świadczenie powód wypłacił w dniu 26 października 2012 r., a ostatnie w dniu 13 listopada 2013 r.

Wysłane do Przedsiębiorstwa Produkcyjno-Handlowego „K.” sp. z o.o. w K. wezwania do zwrotu wypłaconych świadczeń okazały się bezskuteczne. Powód wystąpił na drogę sądową i uzyskał odpowiednie orzeczenia. Egzekucja sądowa przeciwko spółce okazała się jednak bezskuteczna. W dniu 11 września 2014 powód wezwał pozwanego do zapłaty dochodzonej w sprawie kwoty; należność nie został zapłacona.

Sąd Okręgowy uznał, że powód udowodnił, że istnieje niezaspokojone zobowiązanie spółki „K.” z tytułu wypłaconych przez niego świadczeń i wykazał, że egzekucja wobec spółki okazała się bezskuteczna. Z zebranego w sprawie materiału wynika również, że niewypłacalność spółki zobowiązująca pozwanego do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości istniała przez wiele lat. Nie ma jednak podstaw do przypisania pozwanemu odpowiedzialności na podstawie art. 299 k.s.h., ponieważ trafny okazał się jego zarzut, że zobowiązanie spółki nie powstało w czasie pełnienia przez niego funkcji członka zarządu spółki. Pierwsze świadczenie zostało bowiem wypłacone przez powoda w dniu 26 października 2012 r., gdy pozwany nie mógł już pełnić funkcji członka zarządu ze względu na pozbawienie go prawa do prowadzenia działalności gospodarczej. Oceny tej nie zmienia okoliczność, że pozwany figurował w rejestrze Przedsiębiorstwa Produkcyjno-Handlowego „K.” sp. z o.o. w K. jako jedyny członek zarządu - prezes; Sąd podkreślił deklaratoryjny charakter wpisu w rejestrze przedsiębiorstw i wzruszalny charakter domniemania prawdziwości tego wpisu.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację powoda, dzieląc ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach, pełnomocnik powoda zarzucił naruszenie art. 23 ust. 1 u.o.r.p. w związku z art. 518 § 1 pkt 4 k.c., art. 299 k.s.h., art. 233 § 1 w związku z art. 207 § 3 k.p.c. Powołując się na te podstawy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasadnicze znaczenie dla oceny zasadności skargi kasacyjnej ma zarzut wydania zaskarżonego wyroku z naruszeniem art. 23 ust. 1 u.o.r.p. w związku z art. 518 § 1 pkt 4 k.c. przez jego błędną wykładnię, zmierzający do zakwestionowania stanowiska Sądu co do chwili powstania zaspokojonych przez powoda wierzytelności.

Sąd odwoławczy uznał, że wierzytelności, które Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (zwany dalej „Funduszem”) wypłacił pracownikom z powodu niewypłacalności będącej ich pracodawcą spółki, powstały dopiero w chwili, gdy Fundusz wypłacił pracownikom przysługujące im od pracodawcy należności. Argumentu przemawiającego z tym stanowiskiem dopatrywał się w charakterze odpowiedzialności członków zarządu na podstawie art. 299 k.s.h., która jest - jego zdaniem - ich samodzielną odpowiedzialnością wobec Funduszu. Wprawdzie Sąd przyjął, że regulacja zawarta w art. 23 u.o.r.p. daje podstawę do wniosku, że Fundusz nabywa, wypłacając pracownikom należne od spółki świadczenia, spłaconą wierzytelność na podstawie art. 518 § 1 pkt 4 k.c., jednakże nie uzasadnia to odpowiedzialności członków zarządu, którym przysługiwał mandat do pełnienia funkcji w zarządzie w czasie, gdy powstały wierzytelności pracowników. Uznał bowiem, że art. 23 ust. 1 u.o.r.p. zawiera ściśle określony przedmiotowo i podmiotowo zakres subrogacji przewidzianej w art. 518 § 1 k.c. Nabycie z mocy prawa przez Fundusz wierzytelności następuje tylko w odniesieniu do wypłaconych pracownikom świadczeń oraz wobec niewypłacalnego pracodawcy lub masy upadłości pracodawcy.

Wykładnią art. 23 ust. 1 u.o.r.p. Sąd Najwyższy zajmował się w wyroku z dnia 12 lutego 2016 r., II CSK 229/15 (nie publ.), wydanym po rozpoznaniu skargi kasacyjnej Funduszu od wyroku, w którym Sąd drugiej instancji dokonał takiej wykładni art. 23 ust. 1 u.o.r.p. związku z art. 518 § 1 pkt 4 k.c., jak zakwestionowana w rozpoznawanej skardze kasacyjnej.

Sąd Najwyższy w przytoczonym wyroku nie podzielił dokonanej przez Sąd odwoławczy wykładni art. 23 ust. 1 u.o.r.p. Uznał, że nie znajduje ona oparcia w literalnym brzmieniu tego przepisu. Wynika z niego bowiem, że wypłata świadczeń ze środków Funduszu powoduje z mocy prawa przejście na Fundusz nie

tylko roszczenia wobec pracodawcy lub masy upadłości, ale także wobec likwidatora lub innej osoby zarządzającej majątkiem pracodawcy. Przyjęcie przez ustawodawcę, że wypłata świadczeń ze środków Funduszu powoduje z mocy prawa przejście na Fundusz roszczenia również wobec osoby zarządzającej majątkiem pracodawcy jest - zdaniem Sądu Najwyższego - wyraźną sugestią, iż Fundusz, który zaspokoił wierzytelność pracownika wobec będącej jego pracodawcą spółki, powinien mieć także roszczenie wobec członków zarządu, gdyż są oni niewątpliwie osobami zarządzającymi majątkiem pracodawcy.

Sąd Najwyższy wskazał, że Fundusz, który spłacił wierzytelność spółki - jak wynika z art. 518 § 1 k.c. - nabywa spłaconą wierzytelność do wysokości spłaty. Oznacza to, że ma on wierzytelność wobec spółki w takim kształcie, w jakim przysługiwała ona pracownikowi. Pracownik zaś w sytuacji, w której spółka nie zaspokoila jego wierzytelności, tak jak każdy wierzyciel, byłby uprawniony do dochodzenia tej wierzytelności na zasadach określonych w art. 299 k.s.h. W jego prawa na podstawie art. 23 ust. 1 u.o.r.p. i art. 518 § 1 pkt 4 k.c. wstąpił Fundusz. Fundusz może zatem powoływać się na to, kiedy należne pracownikowi wynagrodzenie powinno być mu wypłacone i tę chwilę brać pod uwagę przy ocenie, czy członkowie zarządu we właściwym czasie zgłosili wniosek o ogłoszenie upadłości spółki.

Sąd Najwyższy w omawianym wyroku uznał, że wykładnia, iż o odpowiedzialności członków zarządu na podstawie art. 299 k.s.h. można mówić dopiero od chwili, gdy Fundusz wypłacił wynagrodzenie pracownikom, prowadziłaby do jaskrawej sprzeczności z celem, jakiemu ma służyć ten przepis. Funkcją art. 299 k.s.h. jest skłonienie członków zarządu do tego, aby w sytuacji, w której spółka z o.o. stała się niewypłacalna, zgłosili wniosek o ogłoszenie upadłości we właściwym czasie. Surowa odpowiedzialność członków zarządu tej spółki została wprowadzona w interesie wierzycieli i ma zapobiegać temu, aby zarząd, w wypadku, gdy majątek spółki nie pozwala na zaspokojenie wszystkich wierzycieli, nie zaspakajał tylko wybranych, według swojego uznania, wierzytelności.

Zdaniem Sądu Najwyższego, jeżeli członkowie zarządu wiedzą, że wierzytelności powstają w okresie, gdy oni sprawują funkcję, to nie ma żadnego

powodu, aby wyłączyć te wierzytelności przy ocenie, czy mają oni obowiązek zgłosić wniosek o ogłoszenie upadłości spółki. Takie wierzytelności mogą bowiem stanowić znaczne kwoty w bilansie spółki i przesądzić o niewypłacalności spółki oraz potrzebie zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Wykładnia przyjęta w zaskarżonym wyroku zwalnia natomiast członków zarządu od obowiązku brania pod rozwagę w bilansie spółki wierzytelności pracowników. Członkowie zarządu mogą zatem liczyć, że w ogóle nie poniosą, w wypadku, gdy spółka nie zapłaci pracownikom wynagrodzenia w okresie, gdy byli oni członkami zarządu, odpowiedzialności wobec Funduszu za niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości spółki we właściwym czasie. Wystarczy, że przestaną być członkami zarządu przed wypłatą pracownikom przez Fundusz należnych im wynagrodzeń; z reguły następuje to dopiero po kilku miesiącach od powstania wierzytelności pracowników wobec spółki. Przyjęta w zaskarżonym wyroku wykładnia art. 23 ust. 1 u.o.r.p. i art. 299 k.s.h. stwarza więc okazję do unikania przez członków zarządu odpowiedzialności za niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości spółki we właściwym czasie. Mając na względzie wypłacanie ze środków Funduszu należnych pracownikom wynagrodzeń, nie muszą oni przy ustalaniu niewypłacalności spółki brać pod rozwagę należności pracowników, jeżeli przestaną pełnić funkcję w zarządzie spółki przed wypłatą świadczeń przez Fundusz. Znaczący okres, jaki upływa między powstaniem wierzytelności z tytułu wynagrodzeń pracowników sp. z o.o., a wypłatą tych wynagrodzeń przez Fundusz pozwala na dokonanie takich zmian w zarządzie, aby członkowie zarządu uniknęli odpowiedzialności przewidzianej w art. 299 k.s.h. wobec Funduszu, mimo że z art. 23 u.o.r.p. wynika, że na Fundusz, który wypłacił pracownikom świadczenia z tytułu wynagrodzeń, przechodzą spłacone wierzytelności także wobec osób zarządzających majątkiem spółki.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną podziela dokonaną w wyroku z dnia 12 lutego 2016 r., II CSK 229/15 wykładnię art. 23 ust. 1 u.o.r.p. w związku z art. 518 § 1 pkt 4 k.c. To oznacza, że zarzut wydania zaskarżonego wyroku z naruszeniem art. 23 ust. 1 u.o.r.p. w związku z art. 518 § 1 pkt 4 k.c. należało uznać za uzasadniony.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.).

jw

r.g.